

Ortaokul Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersi Kavramına İlişkin Metaforik Algıları¹

Metaphorical Perceptions of Middle School Students about the Concept of Visual Arts Course

Başak FİDAN², Mustafa FİDAN³

Öz: Bu araştırmanın amacı ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersi kavramına ilişkin ürettikleri metaforları ortaya çıkarmaktır. Araştırmaya Batı Karadeniz’de bir ilde bulunan 2014-2015 eğitim-öğretim yılında üç farklı ortaokulda öğrenim gören 265 altıncı sınıf öğrencisi gönüllü olarak katılmıştır. Bu araştırma, tarama modelinde nitel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, öğrencilerin “Görsel sanatlar dersi... gibidir; çünkü ...” şeklinde tamamlanmamış bir ifadenin olduğu yarı yapılandırılmış bir form aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler, içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir ve istatistiksel olarak verilerin frekans ve yüzde dağılımları yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin görsel sanatlar kavramına ilişkin ürettikleri toplam 85 farklı metafor, yedi alt temada (yaşamın bir ifadesi olarak, tedavi edici olarak, olumsuz duyguların bir ifadesi olarak, eğlence ve zevk aracı olarak, duyguların yansıması olarak, yetenek ve yaratıcılık ifadesi olarak, çeşitlilik ifadesi olarak) toplanmıştır. Araştırmada genel olarak öğrencilerin derse yönelik algıları olumlu olmasına karşın, alt temalar ayrı ayrı düşünüldüğünde ise öğrencilerin görsel sanatlar dersi kavramına ilişkin daha çok olumsuz yönde metaforlar ortaya koydukları görülmüştür. En sık tekrarlanan metaforlar ise sırasıyla “hayaller”, “özgürlük”, “hayat” ve “sıkılma” şeklindedir.

Anahtar sözcükler: Görsel sanatlar dersi, ortaokul öğrencileri, metafor

Abstract: The aim of this study is to find out the metaphors produced by middle school sixth grade students regarding the concept of visual arts course. A total of 265 middle school students attending the visual arts courses in three middle schools located in east of the Black Sea region during the academic year 2014-2015, participated voluntarily in this study. The research was designed as a survey model. The study data was acquired by asking the students to fill in the sentences such as; “visual arts course is like....; because....”and etc. The gathered data was analyzed statistically by content analysis method and, frequency and the percentage distribution of data were interpreted. As a result of the research, 85 metaphors produced by participants with regard to the concept of “visual arts course”, were collected in seven sub-themes (as an expression of life, as curative, as an expression of negative emotions, as a means of entertainment and pleasure, as reflection of emotions, as an expression of ability and creativity, as an expression of diversity). In spite of the fact that the participants have generally positive perceptions towards the course, when the sub-themes considered separately, it was indicated that they have more negative perceptions in regarding the concept of “visual arts course”. The most frequently used metaphors were “dreams”, “freedom”, “life” and “getting bored”.

Keywords: Visual arts course, middle school students, metaphor

1. GİRİŞ

Görsel sanatlar belirli bir amaca yönelik veya estetik kaygılarla sanatsal düzenleme ve tasarım ilkeleri doğrultusunda bireyin hayal gücü, düşünce, yaratıcılık ve becerilerinin birleşmesinden ortaya çıkan ürünlerdir (MEB, 2013). Bu ürünlerin ortaya çıkması için bireyin üstün yetenekli ya da sanatçı olmasına gerek yoktur. Twigg ve Garvis’e (2010) göre her yaşta ve her kademede bireye verilen sanat eğitimi, onun zihinsel imgelerinin ve duygularının görünümünü ortaya çıkarmada yardımcı olmaktadır.

Sanat eğitimi kavramı genel manada sanatın tüm alanlarını içerirken, daha özel anlamda ise okullarda sanat alanına yönelik verilen dersleri kapsamaktadır (San, 2003). Okullarda görsel sanatlar eğitimi de, bu yönde öğrencilerin yaratıcılık, estetik gibi özelliklerinin gelişimine (Buyurgan ve Buyurgan, 2007; Kırıçoğlu, 2005; MEB, 2013; San, 2004), bireyin kendi yeteneklerini keşfetmesine (Anderson, 2003), kişilik gelişimine (Gençaydın, 1990) ve sosyal gelişimine (Kırıçoğlu, 2005) katkı sağlar. Literatürde sanat eğitiminin bireyin yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine doğrudan katkı sağladığı bilinmektedir (Artut, 2013; Kırıçoğlu, 2005; San, 2003). Yaratıcılık, 21.yüzyılda (bilgi çağında) yaşam boyu öğrenmenin bir gereği olarak öğrencilere kazandırılması gereken öncül bir beceridir (Piiorto,

¹ Bu araştırma, 05-08 Mayıs 2015 tarihinde Muğla Sıtkı Koçma Üniversitesi’nde düzenlenen VII. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Görsel sanatlar öğretmeni, Bilim ve Sanat Merkezi, e-posta: basak.gungor@hotmail.com.tr

³ Uzman, Bartın Üniversitesi, e-posta: mfidan@bartin.edu.tr

2011). Doğuştan gelen bu özellik gerekli eğitim ortamı düzenlenerek geliştirilebilir (Schmid, 2005). Bu işlevin gerçekleşmesinde okullarda görsel sanatlar dersi ayrı bir öneme sahiptir.

Görsel sanatlar dersi yaratıcı sürecin araştırılması, analizi ve keşfi, sanat elemanları ve tasarım ilkeleri doğrultusunda geleneksel ve çağdaş materyallerin kullanılarak tasarım yapılması, görsel sanat dilinin geliştirilmesi, sanatın anlamının ve değerinin araştırılmasına odaklanır (MEB, 2013). Bu doğrultuda görsel sanatlar dersi bireyin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özelliklerinin birlikte bütünleşerek duygu ve düşüncelerinin şekillenmesini sağlar (Şahin, 2015). San'a (2003) göre bu ders, öğrencilerde sanat bilincinin oluşmasını sağladığı için öğrencilere erken yaşlarda başlanarak planlanmış bir şekilde verilmelidir. Bu noktada, ortaokul kademesinin sanat eğitimi üzerinde özenle durulması gereken bir evre olduğu söylenebilir. Piaget'e (1972) göre bu evre öğrencilerde somut işlemler döneminden soyutsal düşünmeye geçiş dönemidir. Bu yüzden özellikle bu evrede öğrencilerin derse yönelik bakış açılarının ve algılarının olumlu yönde olması öğrenmenin etkililiğini açısından büyük önem arz etmektedir.

Literatürde görsel sanatlar dersine yönelik öğrenci tutumu (Aslantaş, 2014; Güneş, 2015; Orhun, 2005), motivasyonu (Aslan, 2011; Knowles ve Kerkman, 2007) gibi duyuşsal değişkenler incelenen konulardır. Ancak, metaforlar da öğrencilerin algılarının (zihinsel imge, bakış açısı) açıkça ortaya konulmasında güçlü bir potansiyele sahiptir (Hartzell, 2004; Lakoff, 2009). Dolayısıyla öğrencilerin görsel sanatlara ilişkin metaforik algılarının tespiti, onların derse yönelik eğilimlerini işlevsel açıdan ortaya koyabilir. Metafor kavramı, Morgan'a (1998) göre bir düşünme ve görme biçimidir. Lakoff ve Johnson (1980) ise metaforu, bir kavramın belirli yönlerden benzerlik gösteren başka ifadelerle açıklanma biçimi olarak tanımlamışlardır. Literatürde metafor kavramı mecaz, benzetme, eğretileme şeklinde (Aydın, 2006) de kullanılmakta olup, insanın doğasını ve çevresini anlamada, anlamsız görülen nesnel gerçeklikten belirli yorumlar yoluyla anlamlar çıkarmada bireye imkân sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Metaforlar aynı zamanda öğrenme sürecinde yaratıcılığı geliştirmede, öğrenmenin etkililiğini artırmada (Koçbeker ve Saban, 2006; Saban, 2004; Saban,.) soyut ve karmaşık olguları anlamlandırmada (Johnson, 1987; Sackman, 1989; Yob, 2003), tutum ve inançların keşfedilmesinde (Fidan, 2014) kullanılmaktadır. Ayrıca, Lakoff (2009) metaforların öğrencilerin bir kavrama yönelik bilişsel algılamalarının yanında duyuşsal yönden de zihinsel imgelerini ortaya çıkarmada yardımcı bir araç olduğunu ifade etmiştir.

İlgili literatürde öğretmen ve öğretmen adaylarının görsel sanatlar dersine yönelik metaforların incelendiği araştırmalar (Kalyoncu, 2012; Kalyoncu ve Liman, 2013) sınırlı düzeyde yer almakta olup, özellikle ortaokul kademesindeki öğrencilerin söz konusu derse yönelik algılarını tespit etmeye yönelik çalışmaların ise yetersiz olduğu görülmüştür. Diğer taraftan, öğrencilerin bir derse yönelik metaforlarının tespitinin eğitsel açıdan dikkate değer doğurguları olabileceğidir. Nitekim literatürde öğrencilerin fen ve teknoloji (Güler, 2012; Soysal ve Afacan, 2012), sosyal bilgiler (Güven ve Güven, 2009) matematik (Ada, 2013; Oflaz, 2011) gibi derslere yönelik algılarının incelendiği araştırmalarda öğrencilerin derse yönelik olumsuz algılarının olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin bir derse yönelik olumsuz algılarının olması öğrenmenin etkililiğine, tutumlarına ve başarılarına negatif yönde etki edebilir. Nitekim yakın bir geçmişte Yalçın (2012) 1323 lise öğrencinin katılımıyla gerçekleştirdiği araştırmasında, matematik dersine yönelik mecazların ders başarısı ve tutumları ile olan ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda derse yönelik olumsuz algıları (zorlu bir süreç olarak matematik öğrenme) olan öğrencilerin başarı ve tutum düzeyleri ile negatif yönde orta düzeyde ilişkinin olduğunu tespit etmiştir. Bu ve benzeri araştırmalardan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin bir derse yönelik algılarının incelenmesinin eğitsel açıdan sadece anlamlı olmayıp, aynı zamanda mantıklı olduğudur. Ayrıca öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar, olumsuz algılarının altında yatan sebeplerin açığa çıkartılmasında ve bu doğrultuda önlem alınmasına katkı sağlayabilir.

Bu doğrultuda araştırmanın amacı ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersi kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Ortaokul öğrencilerinin görsel sanatlar dersi kavramına ilişkin algılarını betimlemede kullandıkları metaforlar nelerdir?
- 2- Görsel sanatlar dersi kavramına ilişkin üretilen metaforlar ortak özellikler bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?

2. YÖNTEM

Ortaokul öğrencilerinin görsel sanatlar dersi kavramına ilişkin kullandıkları metaforları ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma, tarama modelinde nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modelinde geçmişte ya da halen var olan bir durum, var olduğu şekilde ortaya konur. Ayrıca araştırmaya konu olan olay ya da nesne herhangi bir şekilde değiştirilmeden olduğu gibi betimlemeye çalışılır (Karasar, 2012: 77). Bu doğrultuda, tarama modelinde çalışma grubunun algıları, tutumları ve eğilimlerinin ortaya çıkarılması amaçlanır (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2006).

2.1. Çalışma Grubu

Bu çalışma 2014-2015 eğitim öğretim yılı güz döneminde Batı Karadeniz’de bir ilde bulunan ve üç farklı ortaokulda öğrenim gören 265 altıncı sınıf öğrencisi ile yürütülmüştür. Katılımcıların 121 (%45.66)’i erkek ve 144 (%54.34)’i ise kız öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Bu doğrultuda çeşitliliği sağlamada, 2014 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavı (TEOG) puan ortalaması dikkate alınarak üç farklı ortaokul (düşük-orta-yüksek başarı ortalamasına sahip) belirlenmiştir. Araştırmaya belirlenen ortaokullarda üçer sınıf olmak üzere toplam dokuz şubede öğrenim gören 6.sınıf öğrencileri gönüllü olarak katılmıştır.

2.2. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan ve “Görsel sanatlar dersi.....gibidir; çünkü.....” şeklinde tamamlanmamış bir ifadenin olduğu yarı yapılandırılmış bir form aracılığıyla toplanmıştır. Bu formun ilk bölümünde, öğrencilerin kişisel bilgilerine yönelik maddeler (cinsiyet gibi) yer almaktadır. Nitekim Saban’a (2009) göre metaforlarda “gibi” kelimesi ile metaforun kaynağı ve konusu arasındaki bağı daha açık bir şekilde çağrıştırmak için kullanılırken; “çünkü” kelimesi ile metaforun gerekçesi ortaya konulmaya çalışılır. Öğrenciler bu kavramlar üzerinde metaforları yazmadan önce metaforlar ve metaforların önemi hakkında araştırmacılar tarafından bilgilendirilmiştir. Hazırlanan formun anlaşılabilirliğini arttırmak amacıyla yönerge bölümünde üç metafor örneği verilmiştir. Ayrıca öğrenciler bu benzetmelerin herhangi bir sınırlama olmadan canlı ve cansız herhangi bir nesne ya da varlık olabileceği konusunda da bilgilendirilmiştir. Öğrencilere dağıtılan formdaki cümleleri tamamlamaları için yaklaşık 10-15 dakika süre verilmiştir ve daha sonra formlar geri toplanmıştır. Doküman ve belge niteliğinde olan bu formlar araştırmada temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Öğrencilerin araştırmaya gönüllü olarak katılmasına özen gösterilmiş olup, araştırma süreci öncesinde gerekli kişi ve kurumlardan resmi izinler alınmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Ortaokul öğrencilerinin görsel sanatlar dersi kavramına ilişkin ortaya koydukları metaforlar içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Bu analizde elde edilen verileri açıklayabilecek ilişkilere ulaşmak amaçlanır. İçerik analizinde ilk olarak, toplanan veriler kavramsallaştırılarak düzenlenir. Daha sonra birbirine benzeyen veriler belirli temalar çerçevesinde bir araya getirilerek daha anlaşılır hale getirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmada öğrencilerin geliştirdikleri metaforların analizi dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalar şu şekildedir: (1) metaforların düzenlenmesi (2) alt temaların oluşturulması (3) geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması (4) bulguların yorumlanması.

Metaforların düzenlenmesi aşaması Saban’ın (2009) adlandırma, eleme ve arıtma, derleme aşamalarını kapsamaktadır. Bu doğrultuda öğrenciler tarafından üretilen metaforlar bilgisayar ortamında sıraya konularak (alfabetik) bir liste oluşturulmuştur. Katılımcıların formda belirttiği metaforlar, bir ya da birkaç sözcük olacak şekilde kodlanmıştır. Metafor içermeyen ve boş bırakılan formlar (n=12) analize dâhil edilmemiştir. Uygun görülen 253 adet geçerli metafor elde edilmiştir. İkinci aşamada, alt temalar oluşturulurken, 253 adet metaforun ortak ve benzer özelliklerine göre aynı alt temada yer alması sağlanmıştır. Örneğin “uçurtma” ve “boya” metaforları benzer bir özelliğe işaret ettiğinden aynı alt tema (çeşitlilik ifadesi olarak) içerisinde yer almıştır. Bu doğrultuda geçerli metaforlar için toplam yedi alt tema oluşturulmuştur.

Araştırmada elde edilen verilerin detaylı olarak raporlanması ve sonuçlara ulaşılma sürecinin açıklanması nitel araştırmalarda geçerliliğin bir ölçütüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Diğer taraftan Saban’a (2009) göre ise geçerlik ve güvenilirlik bulguların inandırıcılığını sağlamada önemli iki ölçüt

olarak değerlendirilir. Üçüncü aşamada, geçerliliğinin ve güvenilirliğin sağlanmasında, elde edilen veri analiz süreci ayrıntılı olarak betimlenmiştir. Ayrıca araştırmada ilgili öğrencilerin ürettiği metaforlara ilişkin doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Bu doğrultuda öğrencilere Ö-1, Ö-2, Ö-3 ...Ö-253 şeklinde kod numaraları verilerek, bu kısaltmalar referans alıntı cümlelerinde parantez içerisinde belirtilmiştir. Araştırmanın güvenilirliği için, belirlenen metaforların alt temalara uygun olup olmadığının tespitinde dört uzman görüşüne (2'si Resim-İş eğitimi alanında doktora mezunu, 2'si Eğitim Programları ve Öğretimi alanında doktora mezunu) başvurulmuştur. Uzmanlardan internet ortamından gönderilen listedeki metaforlar ile alt temaları eşleştirmesi istenmiştir. Uzmanların geri bildirimleri doğrultusunda araştırmacının yapmış olduğu metaforlar ile alt temaların eşleştirmeleri karşılaştırılmıştır. Bu sonuçların güvenilirliğinin belirlenmesinde ise Miles ve Huberman'ın (1994: 64) uyuşum (uzlaşma) yüzdesi formülü (güvenirlilik=görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığıx100) kullanılmıştır. Bu hesaplama sonucunda uyuşum yüzdesi %95 olarak belirlenmiştir. Miles ve Huberman'a (1994: 64) göre bu değer %90 ve üzeri olması araştırmacı ve uzman değerlendirmesinin benzer ve uyumlu olduğunu göstermektedir. Araştırmada son olarak, 253 metafor yedi alt temada toplandığı görülmüştür. Elde edilen bu veriler frekans (f) ve yüzde değerleri (%) ile birlikte yorumlanmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin görsel sanatlar dersi kavramına ilişkin geliştirdikleri 85 farklı metafor (f=253) geliştirmişlerdir. Katılımcıların görsel sanatlar dersi kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforların ortak özelliklerine göre oluşturulan alt temalarla birlikte frekans ve yüzde dağılımları aşağıda Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Görsel sanatlar dersi kavramına ilişkin metaforların alt temalara göre dağılımı

Alt tema	Metafor (f)	f (%)
Yaşamın Bir İfadesi Olarak	Hayat (12), doğa (7), dünya (3), insan (2), ayna (2), orman (1), ferrari (1), fotoğraf (1), mahzen (1)	30 (11.86)
Tedavi Edici Olarak	Müzik dersi (4), sessizlik (2), orman (2), deniz (1), dinlenme yeri (1), çiçekli bahçe (1), doğa (1), stres topu (1), gül (1)	14 (5.53)
Olumsuz Duyguların Bir İfadesi Olarak	Sıkılma (11), sıkıcı bir şey (9), işkence (5), reklam (4), boş iş (4), çöp (4), iğrençlik (3), karanlık (3), boş oturma (3), cehennem (3), bekleme salonu (2), yazı yazma (2), boş ders (2), saçmalık (2), kötü (2), fen dersi (2), müzik dersi (2), kaplumbağa (1), trafik (1), dil kursu (1), şeytan (1), kâbus (1), uzay (1), pırasa (1), karnabahar (1), hapis (1)	72 (28.46)
Eğlence ve Zevk Aracı Olarak	Eğlenceli bir şey (8), palyaço (3), güzel bir şey (2), pasta (2), oyun salonu (1), oyun (1), bayram (1), milkshake (1), çikolata (1), kitap okuma (1), lunapark (1)	22 (8.70)
Duyguların Yansıması Olarak	Duygular (10), sanat (2), mutluluk (2), kıyafet (1), eser (1), mektup (1), günlük (1), karakalem (1), tablo (1)	20 (7.91)
Yetenek ve Yaratıcılık İfadesi Olarak	Hayaller (21), hayal gücünü kullanma (11), ressam (3), sanat (2), yetenek (2), zorlama (1), sanat odası (1), yaratıcılık (1), hayal oyunu (1), zihin (1), çizim (1), masal (1), görme (1), güzel bir şey (1), müzik dersi (1)	49 (19.37)
Çeşitlilik İfadesi Olarak	Özgürlük (16), uçurtma (9), boya (7), gökkuşağı (3), film (2), çiçek (2), kelebek (2), cennet (1), bilgisayar (1), uçsuz bir orman (1), renkler (1), insan (1)	46 (18.18)
Toplam		253 (100)

Tablo 1 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin ürettikleri metaforların “yaşamın bir ifadesi olarak”, “tedavi edici olarak”, “olumsuz duyguların bir ifadesi olarak”, “eğlence ve zevk aracı olarak”, “duyguların yansıması olarak”, “yetenek ve yaratıcılık ifadesi olarak” ve “çeşitlilik ifadesi olarak” olmak üzere toplam yedi alt temada toplandığı görülmektedir. En sık frekansa sahip alt tema “olumsuz duyguların bir ifadesi olarak” (72, %28.46) alt teması; en az frekansa sahip alt tema ise “tedavi edici olarak” (14, %5.53) alt

temasıdır. Genel anlamda en yüksek frekansa sahip metaforlar sırasıyla “hayaller” (f=21), “özgürlük” (f=16), “hayat” (f=12), “sıkılma” (f=11), “hayal gücünü kullanma” (f=11), “duygular (f=10), “uçurtma” (f=9), “sıkıcı bir şey” (f=9) “eğlenceli bir şey” (f=8), “boya” (f=7), “doğa” (f=7) şeklindedir.

“Yaşamın bir ifadesi olarak” alt temasında ortaokul öğrencileri görsel sanatlar dersini daha çok yaşamla ilişkilendirdikleri ve bu doğrultuda 9 farklı metafor (f=30) geliştirdikleri görülmüştür. Bu alt temada öğrencilerin geliştirmiş oldukları metaforlardan en sık frekansa sahip olanları “hayat” (f=12) ve “doğa” (f=7) olup, görsel sanatlar dersinin en fazla hayata benzetildiği anlaşılmaktadır. Bu bulguya referans olarak öğrencilerden biri (Ö-140), “*Görsel sanatlar dersi hayat gibidir; çünkü kötüsüyle iyisiyle her şeyi çizeriz.*” şeklinde açıklama yapmıştır. “*Görsel sanatlar doğa gibidir.*” diyen öğrencilerden biri ise (Ö-76), gerekçesini “*Çünkü resimlerimde doğadan manzaralar olur.*” şeklinde ifade etmiştir. “Tedavi edici olarak” alt temasında, öğrenciler görsel sanatlar dersine ilişkin 9 farklı metafor (f=14) geliştirmişlerdir. Bu alt temada en sık tekrarlanan metafor, müzik dersi (f=4) metaforudur. Bunun anlamı, öğrenciler görsel sanatlar dersini en fazla müzik dersine benzetmişlerdir. Bu doğrultuda bir öğrenci (Ö-201), “*Görsel sanatlar dersi müzik dersi gibidir; çünkü ruhumuzu dinlendirir.*” ; başka bir öğrenci (Ö-86) ise “*Görsel sanatlar dersi müzik dersi gibidir; çünkü terapi gibi geliyor bana.*” şeklinde ifade etmiştir.

“Olumsuz duyguların bir ifadesi olarak” alt temasında, öğrenciler görsel sanatlar dersine ilişkin 26 farklı metafor (f=72) geliştirmişlerdir. Bu alt temada en sık tekrarlanan metaforlar, “sıkılma” (f=11) ve “sıkıcı bir şey” (f=9) şeklindedir. Bunun anlamı, öğrencilerin görsel sanatlar dersine ilişkin olumsuz algılara sahip olduğudur. Bu doğrultuda bir öğrenci (Ö-150), “*Görsel sanatlar dersi sıkılma gibidir; çünkü ders çok sıkıcı ve derste resmen işkence çekiyorum.*”; başka bir öğrenci (Ö-45) ise “*Görsel sanatlar dersi sıkıcı bir şey gibidir; çünkü öğretmeni çok sıkıcı.*” şeklinde ifade etmiştir. “Eğlence ve zevk aracı olarak” alt temasında, öğrenciler görsel sanatlar dersine ilişkin 11 farklı metafor (f=22) geliştirmişlerdir. Bu alt temada en sık tekrarlanan metaforlar, “eğlenceli bir şey” (f=8) ve “palyaço” (f=3) şeklindedir. Bu bulguya referans olarak öğrencilerden biri (Ö-33), “*Görsel sanatlar dersi eğlenceli bir şey gibidir; çünkü ders çok keyifli, mutlu oluyorum ve eğleniyorum.*” şeklinde açıklama yapmıştır. “*Görsel sanatlar palyaço gibidir.*” diyen öğrencilerden biri ise (Ö-99), gerekçesini “*Çünkü ders keyifli ve komik geçiyor.*” şeklinde ifade etmiştir.

“Duyguların yansımaları olarak” alt temasında, öğrenciler görsel sanatlar dersine ilişkin 9 farklı metafor (f=20) geliştirmişlerdir. Bu alt temada en sık tekrarlanan metafor, duygular (f=10) metaforudur. Bu bulguya referans olarak öğrencilerden biri (Ö-19), “*Görsel sanatlar dersi duygular gibidir; çünkü duygularımızın yansımaları çizeriz, boyarız.*” şeklinde açıklama yapmıştır. Benzer olarak, “*Görsel sanatlar duygular gibidir.*” diyen öğrencilerden biri (Ö-44) ise gerekçesini “*Çünkü duygularımı resme dökerim.*” şeklinde ifade etmiştir. “Yetenek ve yaratıcılık ifadesi olarak” alt temasında, öğrenciler görsel sanatlar dersine ilişkin 15 farklı metafor (f=49) geliştirmişlerdir. Bu alt temada en sık tekrarlanan metafor, hayaller (f=21) metaforudur. Bu metafor, bütün alt temaların içerisinde frekans olarak öğrencilerin en fazla tercih ettiği metafordur. Bu bulguya referans olarak öğrencilerden biri (Ö-62), “*Görsel sanatlar dersi hayaller gibidir; çünkü hayallerimizi kâğıda dökeriz.*” şeklinde açıklama yapmıştır. Benzer şekilde, “*Görsel sanatlar hayaller gibidir.*” diyen öğrencilerden biri (Ö-24) ise gerekçesini “*Çünkü resimler hayallerden oluşur.*” şeklinde ifade etmiştir.

“Çeşitlilik ifadesi olarak” alt temasında, öğrenciler görsel sanatlar dersine ilişkin 12 farklı metafor (f=46) geliştirmişlerdir. Bu alt temada en sık tekrarlanan metaforlar sırasıyla “özgürlük” (f=16) ve “uçurtma” (f=9) şeklindedir. Bu bulguya referans olarak öğrencilerden biri (Ö-241), “*Görsel sanatlar özgürlük gibidir; çünkü istediğimizi çiziyoruz.*” şeklinde açıklama yapmıştır. “*Görsel sanatlar uçurtma gibidir.*” diyen öğrencilerden biri ise (Ö-103), gerekçesini “*Çünkü renkli bir ders.*” şeklinde ifade etmiştir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersi kavramına ilişkin ürettikleri metaforları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda ortaokul öğrencilerinin görsel sanatlar dersi kavramına yönelik 85 farklı metafor (f=253) geliştirdiği görülmüştür. Katılımcıların geliştirdikleri metaforlar “yaşamın bir ifadesi olarak”, “tedavi edici olarak”, “olumsuz duyguların bir ifadesi olarak”, “eğlence ve zevk aracı olarak”, “duyguların yansımaları olarak”, “yetenek ve yaratıcılık ifadesi olarak” ve “çeşitlilik ifadesi olarak” olmak üzere toplam yedi alt temada toplanmıştır. Bu alt temalar arasında frekansı en fazla olan metafor, “olumsuz duyguların bir ifadesi olarak” alt temasında; en az olan metafor ise “tedavi edici olarak” alt temasında bulunmaktadır.

Araştırmada alt temalar ayrı ayrı düşünüldüğünde, en fazla frekansa sahip metaforlar sırasıyla “hayaller”, “özgürlük”, “hayat”, “sıkılma”, “duygular”, “eğlenceli bir şey” ve “müzik dersi” şeklindedir. Bu doğrultuda öğrenciler görsel sanatlar dersini en fazla hayallere benzetmişlerdir. Vygotsky’ye (2004) göre hayaller yaratıcılığın temelini oluşturan bir güçtür. Bu noktada, görsel sanatlar dersinin öğrencilerin yaratıcılık gücüyle ilişkili olduğu görülmektedir. Araştırmada çalışma grubunun bilişsel gelişim düzeyi açısından soyut işlemler döneminde olması da bu bulgunun ortaya çıkmasında etkili olabilir. Benzer bir şekilde, Kalyoncu ve Liman (2013) farklı branşlardan 115 öğretmen ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında, öğretmenlerin görsel sanatlar dersini yaratıcılıkla ilişkilendirdiklerini tespit etmişlerdir. Bu doğrultuda sanat eğitiminde öğrencilerin yaratıcılık becerisini geliştirmek amaçlandığından (Kırıçoğlu, 2005; San, 2004) hayallerin, yaratıcılıkla doğrudan bağlantılı bir kavram olduğu söylenebilir (Mellou, 1995; Samli, 2011; Vygotsky, 2004). Öğrencilere özellikle ortaokul çağında görsel sanatlar dersi kapsamında yaratıcı düşünme gücünü geliştiren etkinlikler yaptırılmalıdır. Fisher’e (1995) göre yaratıcılık doğuştan gelen bir yetenek olup, geliştirilmesi için yaratıcılığı destekleyen uygun ortamların oluşturulması gerekir. Bunun için, Rogers ve Freiberg (1994) bireyin kendisini özgür hissetmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Spesifik olarak ise, derste öğrencilere temel düzeyde sürrealist ve soyut çalışmalar yaptırılabilir. Nalinci (2014) araştırmasında görsel sanatlar dersi öğretim programı kazanımlarının ve programda yer alan etkinliklerinin yaratıcılık açısından yetersiz olduğunu tespit etmiştir. Dolayısıyla öncelikli olarak, öğretim programının bu noktada gözden geçirilmesi gerekir.

Araştırmanın bir diğer dikkat çekici bulgusu da genel olarak öğrencilerin derse yönelik algılarının olumlu olmasına karşın, alt temalar ayrı ayrı düşünüldüğünde “olumsuz duyguların bir ifadesi olarak” alt temasının en fazla frekansa sahip olduğu görülmüştür. Dolayısıyla öğrenciler “sıkılma”, “işkence”, “boş iş”, “çöp” gibi metaforlar üretmişlerdir. Bu bağlamda onların derse yönelik olumsuz algıları görmezden gelinmemelidir. Söz konusu bu bulgu, eğitsel açıdan önemli çıkarımlar yapılmasına olanak sağlamaktadır. Çünkü derse yönelik olumsuz algılar ve tutumlar başarıyı olumsuz yönde etkilemektedir (Schutz ve Pekrun, 2007). Bu bulgulara paralel olarak, yakın geçmişte yapılan araştırmalarda öğrencilerin matematik (Şahin, 2013), fen ve teknoloji (Güler, 2012), Türkçe (Akkaya ve Karadağ, 2012) gibi derslere yönelik olumsuz metaforlar geliştirdikleri görülmüştür. Bu üretilen olumsuz metaforların nedeni ise öğrencilerin derse yönelik sahip oldukları olumsuz tutumları olabilir. Kağıtçıbaşı’na (1999) göre küçük yaşta kazanılan tutumlar kolay kolay değişmeyen bir özelliğe sahiptir. Dolayısıyla öğrencilerin derse yönelik olumsuz algılarını olumlu yönde değiştirmek gerekmektedir. Bunun için derse yönelik eğlenceli, ilgi çekici aktiviteler ve etkinlikler planlanabilir.

Araştırmada “çeşitlilik ifadesi olarak” alt temasında, öğrencilerin dersin amacına uygun olarak, farklı kavramların birleşiminden yeni bir ürün oluşturabileceklerine vurgu yapılmaktadır. Nitekim MEB (2013)’e göre görsel sanatlar dersinde bir ya da daha fazla sanat elemanının uyum birlikteliği (çeşitlilik) sağlanarak yeni bir ürün ortaya konulur. “Yaşamın bir ifadesi olarak” alt temasında öğrencilerin derste yapılan etkinliklerin yaşamla ilişkili olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. “Duyguların yansıması olarak” alt temasında ise öğrencilerin bu dersi duyguların dışavurumu şeklinde algıladıkları görülmüştür. Benzer şekilde Sağırkaya (2013) gerçekleştirdiği deneysel araştırmasında, resim eğitiminin öğrencilerin duygusal (psiko-sosyal) zekâ düzeyini olumlu yönde arttırdığını tespit etmiştir. Bu noktada görsel sanatlar eğitimi, bireyin duygusal özelliklerinin keşfedilmesinde önemli bir yere sahiptir. Araştırmada “tedavi edici olarak” alt temasında öğrenciler, görsel sanatlar dersinin onları psikolojik ve duygusal olarak dinlendirdiğini ifade etmişlerdir. Resim dersinin sanatsal açıdan müzik dersi ile yapısal benzerliği olduğu düşünüldüğünde, araştırmanın bu bulgusu müzik dersine yönelik metaforların incelendiği bazı araştırmaların (Babacan, 2014; Umuzdaş ve Umuzdaş, 2013) bulgularıyla da paralellik göstermektedir. Benzer şekilde Umuzdaş ve Umuzdaş’ın (2013) 200 sınıf öğretmeni adayı üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarında, müzik dersi kavramına yönelik öğrencilerin ürettiği metaforların eğlenceli, çeşitlilik içeren, dinlendirici gibi alt temalarda toplandığı görülmüştür.

Sonuç olarak, araştırmada metaforların ortaokul öğrencilerinin “görsel sanatlar dersi” kavramına yönelik kişisel algılarını belirlememizde bir araç olduğunu ifade etmek mümkündür. Ayrıca gelecekte yapılacak araştırmalarda öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik bir kavrama ilişkin algıları, benzetilen şekil ya da objeye yönelik, çizim ve boyama yapılarak görece daha büyük bir örneklem üzerinde de gerçekleştirilebilir. Ayrıca okullarda görsel sanatlar dersine yönelik fiziki şartlar (sınıf mevcudunun azaltılması, araç-gereç temini, atölye ve sergi salonunun bulunması) iyileştirilebilir ve ders saati arttırılabilir.

5. KAYNAKLAR

- Ada, S. (2013). *Öğrencilerin matematik dersine ve matematik öğretmenine yönelik algılarının metaforlar yardımıyla belirlenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akkaya, A. ve Karadağ, R. (2012). Türkçe dersine ilişkin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin geliştirdikleri metaforlar. *11. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Recep Tayyip Üniversitesi, Rize*.
- Anderson, T. (2003). Art education for life. *The International Journal of Art Design Education*, 22(1), 58-66.
- Artut, K. (2013). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri* (7. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aslan, E. B. (2011). *İlköğretim 1.kademe görsel sanatlar uygulamalarında motivasyonun yeri ve önemi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aslantaş, S. (2014). Görsel sanatlar dersine yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 185-196.
- Aydın, İ. H. (2006). Bir felsefi metafor “yolda olmak”. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6(4), 9-22.
- Babacan, E. (2014). AGSL öğrencilerinin müzik kavramına ilişkin algıları: Metafor Analizi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 124-132.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2007). *Sanat eğitimi ve öğretimi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Fidan, M. (2014). Öğretmen adaylarının teknoloji ve sosyal ağ kavramlarına ilişkin metaforik algıları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 25(1), 483-496.
- Fisher, R. (1995). *Teaching children to think*. UK: Stanley Thornes (Publishers) Ltd.
- Fraenkel, J., Wallen, N., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. (8th ed.). Boston: McGraw Hill.
- Gençaydın, Z. (1990). *Sanat eğitiminin düşünsel temelleri, ortaöğretim kurumlarında resim-iş öğretimi ve sorunları*. Ankara: Şafak Matbaası.
- Güler, M. P. D. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının fen ve teknoloji dersine ilişkin metaforik tanımlamaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 41(11), 53-63. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/esoder/article/download/5000068508/5000063570> adresinden alınmıştır.
- Güneş, A. (2015). Examining secondary school students' attitudes towards visual arts course. *Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 166-182.
- Güven, B. ve Güven, S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde metafor oluşturma becerilerine ilişkin nicel bir inceleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 503-512.
- Johnson, M. (1987). *The body in the mind: The bodily basis of meaning, imagination, and reason*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hartzell, G. (2004). The metaphor is the message. *School Library Journal*, 48(6), 33.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Basın Yayın Dağıtım.
- Kalyoncu, R. (2012). Görsel sanatlar öğretmeni adaylarının “öğretmenlik” kavramına ilişkin metaforları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(9), 471-484.
- Kalyoncu, R. ve Liman, S. (2013). Öğretmenlerin “görsel sanatlar dersi” ve “görsel sanatlar öğretmeni” kavramlarına ilişkin metaforları. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 8(1), 115-130.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (24. baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kırıçoğlu, O. T. (2005). *Sanatta eğitim görmek öğrenmek yaratmak*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Knowles, E. ve Kerkman, D. (2007). An investigation of students' attitude and motivation toward online learning. *Student Motivation*, 2, 70-80.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Lakoff, G. (2009). *The political mind: A cognitive scientist's guide to your brain and its politics*. New York: Penguin Books.
- MEB (2013). *İlkokul ve ortaokul görsel sanatlar dersi öğretim programı (1-8.sınıflar)*. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx/program2.aspx?islem=2&kno=213> adresinden alınmıştır.
- Mellou, E. (1995). Creativity: The imagination condition. *Early Child Development and Care*, 114(1), 97-106.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage Publication.
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor*. (Çev. Gündüz Bulut). İstanbul: Mess Yayınları.
- Nalinci, G. Z. (2014). Görsel sanatlar dersi öğretim programının yaratıcılık açısından değerlendirilmesi. *Ulakbilge*, 2(3), 1-18.
- Oflaz, G. (2011, Nisan). İlköğretim öğrencilerinin ‘matematik’ ve ‘matematik öğretmeni’ kavramlarına ilişkin metaforik algıları. *II. International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, Antalya-Turkey.

- Orhun, F. B. (2005). Resim-iş dersine ilişkin tutumların ölçülmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 19-29.
- Piaget, J. (1972). *The moral judgement of the child* (M.Gabain, Çev.). London: Routledge and Kegan Paul Ltd.
- Piirto, J. (2011). *Creativity for 21st century skills: How to embed creativity into the curriculum*. Rotterdam, The Netherlands: Sense.
- Rogers, C. R., & Freiberg, H. J. (1994). *Freedom to learn* (3rd Ed). Columbus, OH: Merrill/Macmillan.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmenleri adaylarının öğretmen kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 135-155.
- Saban, A., Koçbeker, B. N., & Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6, 461-522.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 7(2), 281-326.
- Sackmann, S. (1989). The role of metaphors in organization transformation. *Human Relations*, 42, 463-485.
- Sağırkaya, P. (2013). *Resim eğitiminin 7-11 yaş arası çocukların duygusal (psiko-sosyal) zekâ gelişimlerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Samli, A. C. (2011). *From imagination to innovation: New product development for quality of life*. New York: Springer.
- San, İ. (2003). *Sanat eğitimi kuramları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- San, İ. (2004). *Sanat ve eğitim*. Ankara: Ütopya Yayıncılık.
- Schmid, T. (2005). A theory of creativity: An innate capacity. In T. Schmid (Ed.). *Promoting health through creativity for professionals in health, arts and education*. London and Philadelphia: Whurr Publishers.
- Schutz, P. A., & Pekrun, R. (2007). Introduction to emotion in education. In P. A. Schutz, ve R. Pekrun (Eds.), *Emotion in education* (pp. 3-10). San Diego, CA: Academic Press.
- Soysal, D., & Afacan, O. (2012). İlköğretim öğrencilerinin “fen ve teknoloji dersi” ve “fen ve teknoloji öğretmeni” kavramlarına yönelik metafor durumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 287-306.
- Şahin, B. (2013). Öğretmen adaylarının “matematik öğretmeni”, “matematik” ve “matematik dersi” kavramlarına ilişkin sahip oldukları metaforik algıları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 313-321.
- Şahin, D. (2015). Zihinsel engelli bireylerde sanat eğitiminin önemi. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 3(2), 25-37.
- Twigg, D., & Garvis, S. (2010). Exploring art in early childhood education. *The International Journal of the Arts in Society*, 5(2), 193-204.
- Umuzdaş, S., & Umuzdaş, M. S. (2013). An analysis of the student classroom teachers' perceptions about the music course through metaphors. *International Journal of Human Science*, 10(1):719-728.
- Vygotsky, L. S. (2004). Imagination and creativity in childhood. *Journal of Russian and East European Psychology*, 42(1), 7-97.
- Yalçın, M. O. (2013). *Lise öğrencilerinin matematik dersine ilişkin mecazları, tutumları ve başarı düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yob, I. M. (2003) Thinking constructively with metaphors. *Studies in Philosophy and Education*. 22, 127-138.